

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.027.06.2021
P/21/069

Pan
Paweł Ciećko
Prezes Zarządu
Energia Elektrownie Ostrołęka SA
ul. Elektryczna 5, 07-401 Ostrołęka

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/21/069 – Wykorzystanie biomasy w produkcji energii

I.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	ENERGA Elektrownie Ostrołęka SA ¹ ul. Elektryczna 5, 07-401 Ostrołęka
Kierownik jednostki kontrolowanej	Paweł Ciećko, Prezes Zarządu Energa Elektrownie Ostrołęka SA ² , od dnia 1 października 2021 r. ³
Zakres przedmiotowy kontroli	Czynności podejmowane w związku z wydawaniem/pozyskiwaniem świadectw pochodzenia
Okres objęty kontrolą	Lata 2018-2021 (do dnia zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy o NIK ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	1. Dariusz Bienek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/187/2021 z 30 sierpnia 2021 r. 2. Michał Kapek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/209/2021 z 20 września 2021 r.

(akta kontroli str.1-2)

¹ Dalej „Elektrownia” lub „Spółka”

² Dalej „Prezes Spółki”

³ W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Piotr Meler, Prezes Zarządu od 7 grudnia 2020 r. do 30 września 2021 r., Tomasz Miszczuk, Prezes Zarządu, od 24 sierpnia do 24 listopada 2020 r.; Leszek Kowalski, Prezes Zarządu, od 5 kwietnia 2019 r. do 24 lipca 2020 r.; Danuta Małkowska, Prezes Zarządu, od 27 lutego do 5 kwietnia 2019 r.; Jerzy Grec, Prezes Zarządu, od 7 kwietnia 2016 r. do 27 lutego 2019 r.

⁴ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm., dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Proces wytwarzania energii elektrycznej z biomasy realizowany był w Spółce zgodnie z nadaną Koncesją⁶ oraz zapisami załączonej do niej dokumentacji uwierzytelniającej⁷. W okresie wytwarzania energii elektrycznej z biomasy Spółka spełniała wymogi niezbędne do pozyskiwania świadectw pochodzenia, o których mowa w art. 44 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o *odnawialnych źródłach energii*⁸. Wnioski o wydanie tych świadectw (sporządzone w latach 2019-2020) były kompletne, zawierały wszystkie elementy wykazane w art. 45 ust. 2 ww. ustawy. Przekazywano je terminowo, zawsze za pośrednictwem operatora sieci elektroenergetycznej, tj. zgodnie z warunkami określonymi w art. 45 ust. 4 ustawy o OZE.

Ewidencję paliw zużywanych do produkcji, obejmującą m.in. wykazy poszczególnych ich parametrów, a także informacje o ilości wytworzonej energii elektrycznej, którą wykazywano we wnioskach, prowadzono zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Energii z dnia 7 sierpnia 2018 roku w sprawie wymagań dotyczących sposobu obliczania, pomiarów i rejestracji ilości energii elektrycznej lub ciepła wytwarzanych w instalacjach odnawialnego źródła energii⁹. Poszczególne dane, które były istotne z uwagi na ilość wytwarzanej energii elektrycznej z biomasy gromadzono w „Książce rejestrowej”, o której mowa w § 11 ww. rozporządzenia. Proces obliczania wytworzonej tzw. „zielonej energii” prowadzono z wykorzystaniem gotowych formularzy opracowanych i udostępnionych przez Urząd Regulacji Energetyki¹⁰.

Oplaty koncesyjne Spółka wносиła terminowo i w wymaganej wysokości, zgodnie z wymogami określonymi w ustawie z dnia 10 kwietnia 1997 r. *Prawo energetyczne*¹¹ oraz w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2018 r. w sprawie opłaty koncesyjnej¹².

Jednocześnie, jako działania nieprawidłowe NIK oceniła wykazanie, w czterech z 13 złożonych w okresie objętym kontrolą wnioskach, błędnych danych w zakresie dobowego zużycia biomasy oraz wartości opałowej zużytej w jednym dniu biomasy (jeden wniosek).

Ponadto dokonując oceny stosowanych w Spółce procedur kontroli jakości biomasy, NIK zwraca uwagę na ryzyko polegające na możliwości wykorzystania w procesie produkcji biomasy niespełniającej określonych wymagań jakościowych (możliwość spalania biomasy przed otrzymaniem wyników analizy próbek pobranych w dniu dostawy).

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej

⁶ Koncesja Nr WEE/32/1247/U/2/98/EB z dnia 22 grudnia 2016 r. na wytwarzanie energii elektrycznej w okresie od 30 października 1998 r. do 31 grudnia 2025 r. Dalej „Koncesja”

⁷ Stanowiącej załącznik do ww. Koncesji. Dalej „Dokumentacja uwierzytelniająca”

⁸ Dz. U. z 2021, poz. 610 ze zm., dalej „ustawa o OZE”

⁹ Dz. U. poz. 1596, dalej „rozporządzenie w sprawie rejestracji energii”

¹⁰ Dalej „URE”

¹¹ Dz. U. z 2021 r., poz. 716 ze zm., w dalszej części określana skrótem „ustawa Prawo energetyczne”

¹² Dz. U. z 2018 r., poz. 2277, w dalszej części określane skrótem „rozporządzenie w sprawie opłaty koncesyjnej”, uchylone z dniem 3 listopada 2021 r.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

Pozyskiwanie świadectw pochodzenia energii elektrycznej wytworzonej z biomasy

Opis stanu faktycznego

Działalność gospodarczą polegającą na wytwarzaniu energii elektrycznej w Elektrowni, o łącznej mocy zainstalowanej 740,500 MW, Spółka prowadziła w okresie objętym kontrolą na podstawie decyzji Prezesa URE z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie nadania koncesji Nr WEE/32/1247/U/2/98/EB *na wytwarzanie energii elektrycznej w okresie od 30 października 1998 r. do 31 grudnia 2025 r.*

Prowadzony w Elektrowni Ostrołęka „B” proces produkcji energii elektrycznej – zgodnie z ww. koncesją stanowiącej jednostkę kogeneracji o łącznej mocy zainstalowanej 647,000 MW, odbywał się przy użyciu dwóch jednostek wytwórczych:

- Jednostce nr 1 (EK) o łącznej mocy zainstalowanej elektrycznej 421,000 MW, w której energia elektryczna pochodziła ze spalania paliw konwencjonalnych (węgiel kamienny, olej opałowy) w dwóch kotłach parowych (K1 i K2),
- Jednostce nr 2 (instalacji odnawialnego źródła energii – instalacji spalania wielopaliwowego WSP) o mocy zainstalowanej 226,000 MW, w której energia elektryczna pochodziła ze spalania paliw konwencjonalnych (węgiel kamienny i olej opałowy) lub ze wspólnego spalania paliw konwencjonalnych i biomasy w kotle parowym K3, zasilającym turbozespół TZ-3 (turbina parowa upustowo-kondensacyjna – TPU). Biomasa była podawana do kotła odrębną linią technologiczną. Maksymalny udział wagowy biomasy w ogólnym strumieniu paliwa podawanego do kotła K3 wynosił 30%.

Wykorzystywaną w Jednostce nr 2 biomasę stanowiły: biomasa z produktów, odpadów i pozostałości z produkcji leśnej oraz z przemysłu przetwarzającego jej produkty (drewno liściaste, iglaste oraz ich mieszanina, a także kora); biomasa z upraw energetycznych; biomasa z odpadów i pozostałości z produkcji rolnej; biomasa z odpadów i pozostałości przemysłu przetwarzającego produkty rolne.

W okresie objętym kontrolą energię elektryczną przy użyciu biomasy wytwarzano w Elektrowni od dnia 1 października 2019 r. do 25 grudnia 2020 r. z przerwą na remont kotła numer 3 trwającą od 30 czerwca do 10 września 2020 r. Wcześniej, tj. w latach 2016-2019 (do 30 września) Spółka nie wykorzystywała biomasy w procesie produkcji, co jak wyjaśnił Prezes Zarządu wynikało głównie ze spadku cen świadectw pochodzenia, a tym samym braku opłacalności z powodu konieczności zakupu droższego paliwa biomasowego.

(akta kontroli str. 226, 227-236, 286, 409)

W latach 2018-2021, działając zgodnie z wymogiem określonym w art. 34 ust. 1 ustawy Prawo energetyczne, Spółka wносиła do budżetu państwa coroczne opłaty koncesyjne, w kwotach wyliczonych na podstawie przepisów art. 34 ust. 2 ww. ustawy oraz *rozporządzenia w sprawie opłaty koncesyjnej* (należności uregulowane w 2018 r. wyliczono na podstawie obowiązującego w tym okresie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 maja 1998 r. *w sprawie wysokości i sposobu pobierania przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki corocznych opłat*

wnoszonych przez przedsiębiorstwa energetyczne, którym została udzielona koncesja¹³).

Wysokość poszczególnych opłat koncesyjnych opłaconych w latach 2018-2021 z tytułu koncesji na wytwarzanie energii elektrycznej, wytwarzanie ciepła oraz obrót energią elektryczną wynosiła odpowiednio: w 2018 r. – 367 523 zł, 22 716 zł i 200 zł; w 2019 r. – 351 971 zł, 17 115 zł i 1 000 zł; w 2020 r. – 354 730 zł, 17 111 zł i 2 257 zł; w 2021 r. – 351 651 zł, 17 323 zł i 1 000 zł.

Wszystkie należności z ww. tytułów uregulowano w terminach określonych w § 4 przywołanych powyżej rozporządzeń (tj. do dnia 15 kwietnia roku następującego po roku powstania obowiązku wniesienia opłaty – dot. lat 2019-2021¹⁴ oraz 29 marca 2018 r. za rok 2017), na rachunek bankowy URE.

Prezesowi URE przedłożone zostały stosowne informacje dotyczące obliczenia opłat koncesyjnych, na formularzach zgodnych z wzorem określonym w załączniku nr 1 do *rozporządzenia w sprawie opłaty koncesyjnej* (w przypadku roku 2018 wzór formularza został opublikowany na stronach internetowych URE).

(akta kontroli str. 193-220)

W okresie objętym kontrolą nie wystąpił przypadek nieuregulowania jakiegokolwiek opłaty koncesyjnej, ani wyliczenia jej w zaniżonej bądź zawyżonej wysokości. Prezes Spółki poinformował, że w analizowanym okresie Prezes URE nie zwracał się do Spółki w sprawach związanych z opłatami koncesyjnymi w zakresie dotyczącym podstaw i prawidłowości ich wyliczenia.

(akta kontroli str. 193-220, 285)

W okresie objętym kontrolą Spółka wyprodukowała łącznie 6 424 600,410 MWh energii elektrycznej, w tym 217 297,845 MWh (tj. 3,38%) z biomasy, której zużyto na ten cel łącznie 131 970,140 Mg (2 121 064,240 GJ)¹⁵.

Pomimo tego, że łączna wielkość produkcji energii elektrycznej w kolejnych latach ulegała stopniowemu zmniejszeniu, z 2 545 789,560 MWh w 2018 r., poprzez 2 110 983,560 MWh w 2019 r., do 1 767 827,290 MWh w 2020 r., to udział energii elektrycznej wytworzonej z biomasy (tzw. „zielonej energii”) zwiększył się z 55 778,11 MWh w 2019 r. (co stanowiło 2,64% łącznej ilości wyprodukowanej energii w 2019 r.) do 161 519,735 MWh (co stanowiło 9,14% łącznej ilości wyprodukowanej energii w 2020 r.).

W latach 2010-2015 w procesie współspalania biomasy, wytwarzano rocznie od 268 790,182 MWh (w 2010 r.) do 652 922,931 MWh (w 2013 r.). Prezes Spółki wyjaśnił, że w tym okresie „zielona energia” wytwarzana była w trzech kotłach, a w do 2013 r. w czterech.

W latach 2019-2020 Spółka pozyskała świadectwa pochodzenia dla łącznie 216 998,621 MWh „zielonej energii”, co stanowiło 99,9% wyprodukowanej w tym okresie tej energii¹⁶.

Energia elektryczna, która została wytworzona we wrześniu 2019 r. (w ilości 266,471 MWh) nie została objęta żadnym systemem wsparcia, ponieważ jak wyjaśnił Prezes Spółki ilość biomasy, którą podano do kotła K3 została wykorzystana do legalizacji wagi przenośnikowej WT-1 (nr wagi 26/11), w związku

¹³ Dz. U. z 1998 r., Nr 60, poz. 387 ze zm.

¹⁴ 10 kwietnia 2019 r., 6 kwietnia 2020 r. i 8 kwietnia 2021 r.

¹⁵ Energię elektr. z biomasy wytwarzano w Spółce od dnia 1 października 2019 r. do dnia 25 grudnia 2020 r.

¹⁶ Spółka była uprawniona do korzystania z systemu wsparcia polegającego na pozyskiwaniu świadectw pochodzenia dla „zielonej energii” do końca grudnia 2020 r.

z czym Spółka nie mogła ubiegać się o świadectwa pochodzenia dla energii wytworzonej z biomasy, ważonej na niezalegalizowanej wadze. Ponadto 32,753 MWh wytworzonej w dniu 4 grudnia 2020 r. „zielonej energii” nie zostało objęte wnioskiem, z powodu wyprodukowania jej w okresie przerwy w prawidłowym działaniu urządzeń pomiarowych zainstalowanych na generatorze G3, spowodowanej koniecznością parametryzacji licznika.

(akta kontroli str. 221-225, 278-282, 408-409, 826)

Prezes Spółki wyjaśnił, że wsparcie uzyskane w ramach systemu świadectw pochodzenia nie miało wpływu na decyzje związane z produkcją „zielonej energii” w kolejnych latach. W sprawie zakończenia wykorzystywania biomasy do produkcji energii elektrycznej poinformował, że miało to związek z wpływem piętnastoletniego okresu wsparcia w postaci świadectw pochodzenia, który upłynął z dniem 31 stycznia 2021 r.¹⁷ Dodał, że w przyszłości Spółka rozważa wznowienie produkcji z wykorzystaniem biomasy ze względu na planowany udział w rynku mocy po 2025 r. (spełnienie limitu emisji 550 gCO₂/kWh).

(akta kontroli str. 286)

W okresie objętym kontrolą Spółka nie korzystała, jak również nie planowała przystąpić do aukcyjnego systemu wsparcia w zakresie energii elektrycznej wytwarzanej z biomasy. Prezes Spółki wyjaśnił, że „Spółka nie uczestniczyła w aukcyjnym systemie wsparcia, ponieważ nie było uzasadnienia ekonomicznego z powodu: niskiej ceny referencyjnej dla dedykowanych instalacji spalania wielopaliwowego (ok. 350 zł/MWh) oraz ryzyka wahań cenowych biomasy i jej dostępności. Spółka przystępując do aukcji zobowiązałaby się do wytworzenia określonej ilości energii po cenie ustalonej w aukcji. W przypadku nieoczekiwanego wzrostu ceny biomasy w kolejnych latach Spółka mogłaby być narażona na straty ekonomiczne, gdyż wsparcie nie pokryłoby kosztów zakupu biomasy”. Zaznaczył przy tym, że w 2021 r. Spółka nie mogła uczestniczyć w aukcyjnym systemie wsparcia, ponieważ upłynął 15 letni okres przewidziany w art. 70f ust. 1 i 2 ustawy o OZE.

(akta kontroli str.285-286)

W latach 2019-2021 Spółka złożyła łącznie 13 wniosków o wydanie świadectw pochodzenia dla energii elektrycznej wytworzonej z biomasy (dwa w 2019 r., dziewięć w 2020 r. i dwa w 2021 r.). Świadectwa pochodzenia były wydawane w terminach od 28 do 167 dni od daty złożenia do URE kompletnej dokumentacji¹⁸, z czego osiem zostało wydanych po upływie 45 dni¹⁹, tzn. po terminie określonym w art. 46 ust. 2 ustawy o OZE²⁰. Wydłużające się terminy wydania poszczególnych świadectw pochodzenia, zdaniem Prezesa Spółki, nie miały wpływu na warunki produkcji oraz na działalność finansową Spółki.

(akta kontroli str. 223, 579-598, 408, 410-412)

W okresie objętym kontrolą dane dotyczące ilości wytworzonej „zielonej energii” (wraz z danymi odnoszącymi się do wszystkich paliw zużytych do jej wytworzenia)

¹⁷ Pierwsze świadectwo Elektrownia Ostrołęka B uzyskała w lutym 2006 r.

¹⁸ Załączniki do wniosku, przesłane były do URE bezpośrednio przez Spółkę, w terminach późniejszych niż były wysyłane wnioski przez operatora sieci elektroenergetycznej

¹⁹ Dotyczy świadectw wydanych w związku z wnioskami złożonymi (odpowiednio: w dniu - za okres): 28 listopada 2019 r. – 1-31 października 2019 r. (tj. o 110 dniach), 19 grudnia 2019 r. – 1-30 listopada 2019 r. (75), 27 stycznia 2020 r. – 1-31 grudnia 2019 r. (88), 27 lutego 2020 r. – 1-31 stycznia 2020 r. (74), 11 sierpnia 2020 r. – 1-30 czerwca 2020 r. (82), 4 grudnia 2020 r. – 1-31 października 2020 r. (167), 14 stycznia 2021 r. – 1-30 listopada 2020 r. (126) i 03 lutego 2021r. – 1-31 grudnia 2021 r. (110)

²⁰ Tj. po upływie 45 dni od daty przekazania przez operatora sieci elektroenergetycznej kompletnego wniosku o wydanie świadectwa pochodzenia

były rejestrowane w „Książce rejestrowej”²¹. Karty z poszczególnych miesięcy, w których wytwarzana była „zielona energia”, były numerowane i przechowywane w segregatorze oraz zawierały dane z każdego dnia. Sposób rejestrowania tych danych był zgodny z wymogami określonymi w § 11 ust. 1 i ust. 3 rozporządzenia w sprawie rejestracji energii. Karty zawierały wszystkie dane wskazane w pkt. 13 „Dokumentacji uwierzytelniającej Jednostki Nr 2 – instalacji spalania wielopaliwowego w Energa Elektrowni Ostrołęka”.

(akta kontroli str. 253-254, 417-434, 830-845)

Sposób obliczania ilości energii elektrycznej wytworzonej z biomasy był zgodny z wymogami określonymi w Dokumentacji uwierzytelniającej (pkt 11 i 12). Miejsce dokonywania pomiarów zostało określone w pkt. 6 (str. 10) tej dokumentacji oraz w „Umowie o świadczenie usług przesyłania energii elektrycznej”²². Do obliczania ilości wytworzonej „zielonej energii” wykorzystywano w Elektrowni gotowe formularze, publikowane na stronach internetowych URE²³.

(akta kontroli str. 244-246, 252-253, 275-278, 280, 818-820)

(akta kontroli str. 336-343)

W latach 2018-2021 na Spółkę nie nałożono żadnej z kar, o których mowa w art. 168 ustawy o OZE (dotyczy również kar nakładanych przez Prezesa URE z powodu naruszenia obowiązków wytwórcy w zakresie jego działalności związanej z uzyskiwaniem świadectw pochodzenia, w odniesieniu do energii z biomasy).

(akta kontroli str. 287)

W latach 2019-2020 nie wystąpiły przypadki odmowy potwierdzenia przez PSE danych dotyczących ilości „zielonej energii” wykazanych we wnioskach.

(akta kontroli str. 435-595, 223)

Wnioski, które zostały złożone w okresie objętym kontrolą zawierały wszystkie elementy określone w art. 45 ust. 2 ustawy o OZE. W żadnej z tych spraw nie odnotowano przypadku odmowy potwierdzenia przez operatora sieci elektroenergetycznej – Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator S.A.²⁴ danych dotyczących ilości faktycznie wytworzonej energii elektrycznej.

Wykazywana w poszczególnych wnioskach ilość wytworzonej energii elektrycznej określana była na podstawie wskazań urządzeń pomiarowo-rozliczeniowych umiejscowionych na zaciskach generatora bloku nr 3 Jednostki nr 2 Elektrowni Ostrołęka (TG3), co było zgodne z wymogami wskazanymi w art. 45 ust. 6 i 7 ustawy o OZE.

Dane pomiarowe, istotne ze względu na wykazaną we wnioskach ilość „zielonej energii”, pochodziły z książki rejestrowej, prowadzonej w Spółce „ręcznie” przez pracowników Wydziału Gospodarki Energetycznej Elektrowni. W nielicznych

²¹ Do rejestracji danych wykorzystywane były arkusze kalkulacyjne programu „MS Excel”, z których drukowano następnie miesięczne zestawienia. W zestawieniach znajdowały się następujące dane: stany liczników wag i zużycia poszczególnych paliw (węgla, biomasy i mazutu), wartości opałowe ww. paliw, masa pobieranych próbek paliw oraz wartości energetyczne dostarczanych paliw

²² Zawartej przez Elektrownię ze spółką Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator S.A. w dniu 23 lutego 2012 r.

²³ Formularze udostępnione przez URE zawierały kolumny, do których wpisywane były dane dotyczące mas i wartości kalorycznych biomasy wykorzystanej w poszczególnych dniach. Po wprowadzeniu i zapisaniu danych w Załączniku nr 2 do wniosku, automatycznie wyliczane były wartości w Załączniku nr 3 do wniosku, w którym nie było możliwości edytowania wyliczonych wartości dotyczących m.in. ilości wytworzonej „zielonej energii”. Adres strony URE: <https://www.ure.gov.pl/pl/biznes/obowiazki-sprawozdawcze/energia-elektryczna/2728.dok.html>

²⁴ Dalej „PSE”

przypadkach dane z „Książki rejestrowej” nie zgadzały się z danymi źródłowymi (co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*). Dane dotyczące zużycia biomasy w cyklu wytwarzania „zielonej energii” były pobierane z „Książki rejestrowej wskazań wag”²⁵ prowadzonej przez Kierownika Działu Gospodarki Paliwowej Spółki, z wykorzystaniem arkusza kalkulacyjnego programu MS Excel. Dane do ww. arkusza kalkulacyjnego były wprowadzane ręcznie przez uprawnionych do tego pracowników Elektrowni (kierowników Zmiany Nawęglania), którzy na koniec każdego dnia (tj. około godz. 24⁰⁰) dokonywali bezpośrednich odczytów wskazań z zalegalizowanej wagi (WT-1).

Ponadto w Elektrowni funkcjonował również odrębny, elektroniczny system operacyjny instalacji biomasy²⁶, w którym równolegle rejestrowane wskazania ww. wagi WT-1. W wyniku analizy danych, z wybranej próby²⁷, zawartych w Rejestrze oraz w Systemie operacyjnym stwierdzono rozbieżności, co do wartości wskazań wag na początek lub koniec dnia, a tym samym w dziennym zużyciu biomasy. Rozbieżności występowały w 11 przypadkach (na 46 analizowanych)²⁸. Przyczyną tych różnic było dokonywanie odczytów wskazań wagi o różnych godzinach, co spowodowało zmniejszenie lub zwiększenie wartości zużycia dobowego biomasy.

(akta kontroli str. 270-278, 281-282, 376-377, 415-434, 435-578, 599-600, 677-682, 699-700, 830-845)

Prezes wyjaśnił, że pracownicy Wydziałów: Gospodarki Energetycznej oraz Regulacji i Analiz nie posiadali dostępu do Systemu operacyjnego, rejestrującego wskazania wag biomasy, dlatego nie pozyskiwali z niego danych, a tym samym nie wykorzystywali tych danych do weryfikacji zapisów Rejestru.

W opinii NIK wykorzystanie rejestru wag biomasy z Systemu operacyjnego pozwalałoby na uniknięcie pomyłek przy wpisywaniu do Rejestru oraz do „Książki rejestrowej”, a następnie do wniosków, błędnych danych mających wpływ na prawidłowe obliczenie wartości wytworzonej „zielonej energii”.

(akta kontroli str. 622-623)

W latach 2019-2021 wszystkie wnioski złożone zostały operatorowi systemu elektroenergetycznego w terminach od 12 do 38 dni od dnia zakończenia okresu wytworzenia. Operator informował Spółkę - za pośrednictwem poczty oraz mailowo – o wysłaniu poszczególnych wniosków do URE, przesyłając do wiadomości kopię pisma przewodniego, które zostało wysłane do URE.

Prezes URE nie zwracał się do Spółki w sprawie uzupełnienia złożonych wniosków.

(akta kontroli str. 223, 344-403, 417-434, 579-598, 830-845)

W okresie objętym kontrolą Elektrownia w procesie współspalania wykorzystywała wyłącznie biomasę pochodzenia rolniczego (tzw. biomasę agro), w związku z czym spełniony został wymóg minimalnego udziału biomasy agro w całkowitym strumieniu biomasy, o czym mowa w art. 60a ust. 2 ustawy o OZE.

(akta kontroli str. 435-578)

²⁵ Dalej „Rejestr”

²⁶ Dalej „System operacyjny”

²⁷ Analizie poddano dane z wybranych losowo 46 dni z okresu wytwarzania „zielonej energii”.

²⁸ Np. w dniu 10 października 2019 r. o godz. 23:59 w Systemie operacyjnym zarejestrowano wskazanie wagi WT-1: 615 016, natomiast w Rejestrze wartość 615 018 (zarejestrowana przez System operacyjny o godz. 01:02); w dniu 20 listopada 2019 r. o godz. 23:59 w Systemie operacyjnym zarejestrowano wskazanie wagi WT-1: 629 642, natomiast w Rejestrze wartość 629 640 (zarejestrowana przez System operacyjny o godz. 22:50). W dniu 1 stycznia 2020 r. o godz. 23:59 w Systemie operacyjnym zarejestrowano wskazanie wagi WT-1: 45 854, natomiast w Rejestrze wartość 645 850 (zarejestrowana przez System operacyjny o godz. 23:15).

Oświadczenia, o których mowa w art. 45 ust. 2 pkt 7 ustawy o OZE, były wypełniane zgodnie ze stanem rzeczywistym. W wyniku przeprowadzonej analizy dołączonych do wniosków załączników, zawierających wykazy parametrów ilościowych i jakościowych zużytej biomasy stwierdzono, że do procesu wytworzenia „zielonej energii” wykorzystywano biomasę z odpadów i pozostałości z produkcji rolnej (pelety ze słomy) oraz z odpadów i pozostałości przemysłu przetwarzającego produkty rolne, a także części pozostałych odpadów, które ulegają biodegradacji (pelety z łuski słonecznika i łuski zbożowej). Wykorzystywanie ww. rodzaju biomasy było zgodne z warunkami wskazanymi w Koncesji. Maksymalny udział wagowy biomasy w ogólnym strumieniu paliwa podawanego do kotła w celu wytwarzania „zielonej energii” był zgodny z warunkami Koncesji i nie przekraczał 30%.

(akta kontroli str. 229, 435-578)

Badania biomasy wykorzystywanej do wytwarzania „zielonej energii” były przeprowadzane przez Laboratorium Badań Chemicznych, które było komórką organizacyjną Biura Ochrony Środowiska Elektrowni²⁹. W Laboratorium, w Pracowni Badań Paliw, wykonywano oznaczanie wybranych właściwości „energetycznych” próbek biomasy (tj. wilgoci całkowitej, popiołu, siarki całkowitej, wodoru całkowitego, wilgoci analitycznej, ciepła spalania) oraz podawano wartość opałową. Próbkę były pobierane w czasie rozładunku biomasy (przy stanowisku rozładunkowym biomasy agro PL- 2.1), jak również w trakcie transportu biomasy do kotłów (z wykorzystaniem automatycznej próbobiorni PRB-1 umiejscowionej za wagoprzenośnikiem PT -1). Wyniki badań próbek biomasy pobieranych w trakcie rozładunku były przekazywane przez Laboratorium zlecającemu (tj. Departamentowi Sprzedaży i Gospodarki Energetycznej - Wydziałowi Gospodarki Energetycznej) w terminie od 3 do 19 dni kalendarzowych od momentu zakończenia pobierania i przygotowania próbek laboratoryjnych.

(akta kontroli str. 32-192, 270-274, 344-403, 685)

Jak wyjaśnił Prezes Spółki, czas jaki upływał od momentu pobrania próbek do przekazania wyników był w niektórych okresach spowodowany zwiększoną liczbą próbek i/lub brakiem personelu Laboratorium dokonującego analiz. Z kolei czas, jaki upływał od momentu rozładowania biomasy do momentu jej spalania był uzależniony od tego, czy była ona magazynowana w silosach czy podawana bezpośrednio z rozładunku do kotła (tzn. bez magazynowania). Prezes poinformował, że w przypadku zmagazynowania biomasy, czas od jej rozładowania do spalania wynosił średnio³⁰ 1,5 doby, natomiast przy bezpośrednim skierowaniu biomasy do kotła była ona spalana średnio po ok. jednej godzinie od rozładunku. Decyzja o podawaniu biomasy do procesu spalania była podejmowana na podstawie oceny jej jakości (szczegółowa ocena wizualna pod kątem ewentualnych zanieczyszczeń, badanie wilgotności i temperatury) przeprowadzanej w trakcie jej rozładunku, z tzw. strumienia rozładunkowego³¹. W przypadku zidentyfikowania nieprawidłowości w którejkolwiek z ww. składowych oceny, następowało wstrzymanie rozładunku, a w przypadku stwierdzonych zanieczyszczeń (np. plastik, metale, piasek, gruz, kawałki płyt meblowych czy drewna) transport kierowany był do hali magazynowej, gdzie po wysypaniu i rozsunięciu biomasy na dużej powierzchni dokonywano szczegółowej kontroli. W sytuacji potwierdzenia występowania zanieczyszczeń, bądź zbyt wysokiej temperatury lub wilgotności

²⁹ Do sierpnia 2019 r. Laboratorium Badań Chemicznych było komórką organizacyjną Departamentu Sprzedaży i Gospodarki Energetycznej. Dalej „Laboratorium”.

³⁰ Czas od rozładunku do spalania uzależniony był głównie od ilości zmagazynowanej biomasy i wielkości jej zużycia.

³¹ W trakcie zsypania z samochodu dostawczego do zbiornika/leja rozładunkowego.

następowała odmowa przyjęcia dostawy i zobowiązanie dostawcy do niezwłocznego załadunku oraz odbioru kwestionowanej dostawy na koszt własny³². Prezes zaznaczył również, że dostawca otrzymywał za rozładowaną część kwestionowanej dostawy 50% jej wartości, a wyniki analiz laboratoryjnych biomasy podanej do spalania były elementem kompleksowej oceny dostawcy i służyły do rozliczeń finansowych. Dodatkowo zawarte w umowach parametry graniczne przewidywały zastosowanie odpowiednich kar z tytułu obniżonych parametrów handlowych biomasy.

W ocenie Prezesa Spółki bogate doświadczenie kadry w zakresie zakupu i spalania biomasy, jak i zdobyte doświadczenie w zakładzie przetwarzania biomasy zapewniało Spółce przyjmowanie dostaw biomasy odpowiedniej jakości. Z kolei przydzielenie odrębnym, wyspecjalizowanym komórkom organizacyjnym Spółki zadań w zakresie kontraktacji, logistyki, badań chemicznych, rozliczeń z odbiorcami, spalania i pozyskiwania świadectw zapewniało, w opinii Prezesa Spółki, dodatkowe mechanizmy kontrolne sprawności i jakości procesu produkcji „zielonej energii”.

(akta kontroli str. 685, 828, 849-851)

Zdaniem NIK, stosowany w Spółce proces technologiczny nie wykluczał ryzyka zużycia w procesie produkcji biomasy nieprzebadanej. Działo się tak, ponieważ wyniki badań otrzymane z poszczególnych próbek (pobieranych zarówno przy rozładunku dostaw, jak i na etapie produkcji) zwykle były dostępne dopiero po kilku dniach od ich poboru, czyli w efekcie już po dacie faktycznego rozładunku i zmagazynowania, i/lub nawet spalania danej partii biomasy w kotle.

W wyniku przeprowadzonej analizy³³ dokumentacji wytworzonej w związku z ubieganiem się o wydanie świadectw pochodzenia stwierdzono, że w przypadku dziewięciu (z 13 złożonych) wniosków, dane w nich zawarte były zgodne z danymi źródłowymi. W przypadku czterech wniosków za okresy: 1 -31 października i 1 – 30 listopada 2019 r. oraz 1 – 31 marca i 1 – 30 kwietnia 2020 r. stwierdzono rozbieżności w ilości zużytej biomasy. W przypadku wniosku za kwiecień 2020 r. stwierdzono w jednym dniu niewłaściwą wartość energetyczną biomasy (co zostało szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

(akta kontroli str.344-403, 417-578, 699-700, 830-845)

W latach 2018-2021 w Elektrowni nie były przeprowadzane kontrole zewnętrzne/wewnętrzne (w tym Prezesa URE) w zakresie działalności związanej z pozyskaniem świadectw pochodzenia dla energii elektrycznej wytworzonej przy współspalaniu biomasy.

(akta kontroli str. 288, 601-618)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

- 1) Wykazanie w czterech wnioskach³⁴ - sporządzonych zgodnie z dyspozycją przepisu art. 45 *ustawy o OZE* - niewłaściwych danych w zakresie wartości dobowego zużycia biomasy.

³² W latach 2019-2020 na 5283 dostawy wystąpiły następujące przypadki cofnięcia dostaw posiadających zanieczyszczenia stałe w postaci: wymieszania dwóch różnych asortymentów, kawałków drewna, pianki montażowej, kawałków gruzu, elementów metalowych lub plastiku (42 transportów) oraz spowodowanych przekroczeniem temperatury pow. 40°C, wilgotności pow. 20% lub rozkruszu pow. 10% (15 transportów), co stanowiło ok 1% wszystkich dostaw

³³ Analizą objęto po trzy dni (1, 10 i 20 dzień każdego miesiąca oraz 25 grudnia 2020 r. jako ostatni dzień wytwarzania „zielonej energii”) z każdego wniosku

³⁴ Dotyczy wniosków obejmujących energię elektryczną w marcu i kwietniu 2020 r. oraz w październiku i listopadzie 2019 r.

Dobowa wartość zużycia biomasy, którą wykazano w dwóch wnioskach (obejmujących energię elektryczną wytworzoną w okresie od 1 do 31 marca oraz od 1 do 30 kwietnia 2020 r.) została zaniżona o 17 Mg w marcu i zawyżona o 17 Mg w kwietniu³⁵. W pierwszym przypadku, w dniu 31 marca wykazana we wniosku wielkość zużycia dobowego wynosiła 355,958 t (356 t przed odjęciem masy próbek), natomiast jak wynika z danych zgromadzonych w Systemowym rejestrze wagi, faktycznie zużyto 373 Mg. W drugim - w dniu 1 kwietnia we wniosku wykazano 324,958 t (325 t przed odjęciem masy próbek), podczas gdy zużycie wyniosło tylko 308 Mg.

W związku z powyższym, wykazane w ww. wnioskach dane dotyczące ilości faktycznie wytworzonej „zielonej energii” były błędne: w marcu wykazano mniej o 19,841 MWh, a w kwietniu więcej o 21,347 MWh.

(akta kontroli str. 425-426, 495, 506, 677-682, 687-688, 699-700, 836-837)

Prezes Spółki poinformował, że szacunkowa wartość dodatkowych świadectw pochodzenia za kwiecień 2020 r. dla ww. różnicy (1,506 MWh)³⁶ wyniosła ok. 198 zł.

(akta kontroli str. 816)

Podobnie w przypadku pozostałych dwóch wniosków (obejmujących energię elektryczną wytworzoną w październiku i listopadzie 2019 r.): w pierwszym nie wykazano 18 Mg zużytej biomasy³⁷, co skutkowało wytworzeniem mniejszej ilości energii o 24,658 MWh, a w drugim wykazano większe zużycie biomasy o 18 Mg³⁸, co spowodowało podanie większej ilości wytworzonej „zielonej energii” o 24,205 MWh.

W związku z powyższym, szacunkowa wartość pozyskanych świadectw pochodzenia za listopad 2019 r. była niższa o ok. 59,63 zł od wartości możliwej do uzyskania w przypadku prawidłowego wykazania/rozliczenia ilości zużytej biomasy w październiku 2019 r.³⁹

(akta kontroli str. 415-416, 420-421, 440, 451, 677-682, 699-700, 831-832)

Z analizy wartości wskazań wagi WT-1 zarejestrowanych w Systemie operacyjnym oraz wpisanych do Rejestru wynikało, że opisane powyżej nieprawidłowości były skutkiem zbyt wczesnych odczytów wskazań wagi WT-1 dokonanych przez kierowników Zmiany Nawęglania (tj. przed godz. 23⁵⁹).

(akta kontroli str. 677-682, 699-700)

Prezes Spółki wyjaśnił, że pracownicy Wydziału Logistyki Paliw i komórek mu podległych nie weryfikowali zapisów wprowadzanych do Rejestru ze wskazaniem Systemu.

³⁵ O 17 Mg w każdym z tych wniosków

³⁶ Wykazanie mniejszego zużycia biomasy w marcu 2020 r. o 17 Mg spowodowało zmniejszenie ilości wytworzonej zielonej energii z 15 304,700 MWh do 15 284,859 MWh (19,841 MWh). Wykazanie zwiększonego zużycia biomasy w kwietniu 2020 r. o 17 Mg spowodowało wykazanie większej ilości wytworzonej zielonej energii z 13 956,014 MWh do 13 977,361 MWh (21,347 MWh)

³⁷ Wartości wskazań wagi WT-1 zapisane w Rejestrze na koniec 31 października wynosiły 621 245 Mg; natomiast System na koniec tego dnia wskazywał 621 263 Mg.

³⁸ Wg Systemu zużycie dobowe biomasy w dniu 1 listopada 2019 r. wyniosło 512 Mg; (różnica pomiędzy wskazaniem wagi WT-1 na koniec dnia 1 listopada 2019 r. i na koniec dnia 31 października 2019 r.: 621 775 Mg - 621 263 Mg). Wg Rejestru zużycie w tym dniu wyniosło 530 Mg (różnica pomiędzy wartościami na koniec 1 listopada 2019 r. i 31 października 2019 r. - odczytana o godz. 22⁵⁹: 621 775 Mg - 621 245 Mg). We wniosku zostało wpisane zużycie w wysokości 529,964 Mg (po odjęciu masy próbek)

³⁹ Potencjalnie wartość „zielonej energii” wytworzonej 31 października 2019 r. z 18 Mg biomasy wynosiłaby 24,658 MWh, co skutkowało wydaniem dodatkowych świadectw pochodzenia o wartości 3 245,73 zł. Wartość „zielonej energii” wytworzonej 1 listopada 2019 r. z 18 Mg biomasy wyniosła 24,205 MWh, co skutkowało wydaniem świadectw pochodzenia o wartości 3 186,1 zł

(akta kontroli str.687-688)

Za wpisywanie wartości dobowego zużycia biomasy do Wniosków odpowiedzialni byli pracownicy Wydziału Regulacji i Analiz Elektrowni. Wartości wskazań wagi WT-1 były wpisywane do Rejestru przez kierowników Zmiany Nawęglania, a nadzór nad nim pełnił Kierownik Wydziału Gospodarki Energetycznej.

(akta kontroli str.622-623, 829)

2) Wykazanie w załączniku nr 2 do wniosku za kwiecień 2020 r. (sporządzonego zgodnie z dyspozycją przepisu art. 45 *ustawy o OZE*) zawyżonej wartości opałowej zużytej biomasy.

W przywołanym powyżej załączniku wykazano, że wartość opałowa zużytej 1 kwietnia 2020 r. biomasy wynosiła 15 556 kJ/kg, podczas gdy z analizy próbek wykonanej przez akredytowane Laboratorium wynika, że wartość opałowa biomasy w tym dniu wynosiła 14 963 kJ/kg.

W związku z powyższym, Spółka wniosowała o objęcie świadectwami większej ilości „zielonej energii” niż faktycznie wyprodukowano w kwietniu 2020 r. o 15,553 MWh⁴⁰. Szacowana wartość dodatkowych świadectw wynosiła ok. 2 047 zł⁴¹.

(akta kontroli str. 376-377, 506, 688, 692, 828-829, 837)

Prezes Spółki wyjaśnił, że przyczyną zaistniałej sytuacji była pomyłka, polegająca na ręcznym wpisaniu do „Książki rejestrowej” wyników badań laboratoryjnych dotyczących próbki z dnia 3 kwietnia zamiast z dnia 1 kwietnia 2020 r. W związku z tym do „Książki rejestrowej”, na dzień 1 kwietnia wpisano wartość opałową biomasy 15556 kJ/kg zamiast 14963 kJ/kg. Wskazał także, że odpowiedzialnymi za wprowadzanie danych źródłowych do „Książki rejestrowej” byli pracownicy Wydziału Gospodarki Energetycznej (w ramach obowiązku pozyskiwania danych źródłowych do wniosków), natomiast za wprowadzanie niewłaściwych danych do wniosku odpowiedzialni byli pracownicy Wydziału Regulacji i Analiz.

(akta kontroli str. 688, 692, 829)

Wskutek stwierdzonych nieprawidłowości, wartość uzyskanego wsparcia z tytułu wytworzenia „zielonej energii” w kwietniu 2020 r. została zawyżona łącznie o ok. 2 251,84 zł, natomiast za listopad 2019 r. – zaniżona o ok. 59,63 zł.

IV. Uwagi i wnioski

Z uwagi na zmianę uwarunkowań prawnych (zakończenie z dniem 25 grudnia 2020 r. możliwości korzystania z systemu wsparcia polegającego na pozyskiwaniu świadectw pochodzenia), Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

⁴⁰ Spółka wykazała energię chemiczną biomasy za dzień 1 kwietnia 2021 r. w ilości 5 055,047 GJ oraz energię chemiczną całego zużytego paliwa za ten dzień w ilości 38 647,974 GJ, zamiast energii chemicznej biomasy w ilości 4 862,347 GJ i całego paliwa 38 455,274 GJ. W wyniku powyższego Spółka wykazała energię chemiczną biomasy za miesiąc kwiecień w ilości 139 784,105 GJ oraz energię chemiczną całego zużytego paliwa w ilości 724 115,181 GJ, zamiast energii chemicznej biomasy w ilości 139 591,405 GJ i energii chemicznej całego zużytego paliwa w ilości 723 922,481 GJ

⁴¹ Określona na podstawie ceny sprzedaży świadectw pochodzenia za ww. okres, tj. 131,63 zł/MWh.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Katowice, 30 listopada 2021 r.

Kontroler
Dariusz Bienek
Główny specjalista kontroli
państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach